

ALIPÄÄLLYSTÖN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN

**Alipääallystökurssin varautumisen opintojakson
suunnittelu**

Esa Ihalainen

**Kehittämishankeraportti
5/2009**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) IHALAINEN, Esa	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 27	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi ALIPÄÄLLYSTÖN OSAAMISEN KEHITTÄMINEN Alipäällystönkurssin varautumisen opintojakson suunnittelu		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen opettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) NISKANEN, Annu		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli kehittää Pelastusopiston alipäällystökurssin opintojaksoa suunnittelemalla opintojakson sisältö tämän päivän työn asettamien vaatimusten mukaiseksi. Sisällön suunnittelussa huomioitiin sen monipuolisuus käyttämällä vaihtelevasti erilaisia opetusmenetelmiä. Sisällön aihealueiden valinnassa haettiin alipäällystötehtävissä työskentelevälle henkilöstölle keskeisimmät aihealueet, joita he työssään tarvitsevat varautumisen osa-alueella. Lisäksi kehittämishankkeessa pyrittiin kehittämään opintojakson sisältöä mielenkiintoiseksi ja tarkoituksenmukaiseksi.</p> <p>Työssä laadittiin kahden opintopisteen laajuisen alipäällystökurssin varautumisen jakson toteuttamissuunnitelma. Toteuttamissuunnitelma perustuu Pelastusopistolla laaditun alipäällystön koulutusohjelman opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Opintojakson sisällön suunnittelussa on otettu huomioon aikaisempien alipäällystökurssien antamat palautteet ja arvioinnit varautumisen opintojaksosta. Lisäksi suunnittelussa pyrittiin laatimaan sellainen toteuttamissuunnitelma, joka tukee pelastajakurssin sekä päällystökurssin varautumisen opetuksen toteuttamissuunnitelmia.</p> <p>Työn tuloksena opintojaksolle suunniteltiin aihealueet ja niihin soveltuvat opetusmenetelmät. Opintojakso sisältää teorialunteja, verkko-opetusta, ryhmätyön sekä käytännön harjoituksia. Erityisesti verkko-opetuksen osuutta lisättiin ja kehitettiin.</p>		
Avainsanat (asiasanat) varautuminen, alipäällystökurssi		
Muut tiedot		

Author(s) IHALAINEN, Esa	Type of Publication Development project report	
	Pages 27	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title DEVELOPMENT OF SUB-OFFICER'S EXPERTISE Planning preparation period of sub-officer course		
Degree Programme (Vocational Teacher Education/Student Counsellor Education/Special Needs Teacher Education) The Teacher Education College, Vocational Teacher Education		
Tutor(s) NISKANEN, Annu		
Assigned by		
Abstract <p>The objective of the development project was to develop the content of a sub-officer course on preparedness at the Emergency Services College to correspond to the requirements set by present-day working life. The contents of the course were planned to be many-sided by using a wide variety of teaching methods. The contents were chosen on the basis of the primary need of knowledge of preparedness the sub-officers would need in their work. In addition, it was an objective to create the contents of the course to be interesting and relevant.</p> <p>An implementation plan of a course on preparedness of two credit units was created for sub-officers. The implementation plan is based on the objectives set in the curriculum of the Sub-Officer Degree Programme at the Emergency Services College. When planning the contents of the course, the feedback and evaluation given by previous sub-officer courses were taken into account. Furthermore, the intention was to create such an implementation plan which supports and is connected to the implementation plans of both the sub-officer curriculum and fire fighter curriculum of preparedness studies.</p> <p>As a result of the development project the themes of the course were chosen as well as the appropriate teaching methods for them. The course consists of theory lessons, e-learning, group work and practical training. Especially was the amount of e-learning as a learning method increased and developed for this course.</p>		
Keywords preparedness, sub-officer course		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	3
2 KEHITTÄMISHANKKEEN VIITEKEHYS.....	5
2.1 Alipäälystön ammatillinen osaaminen	5
2.2 Hankkeen taustalla olevia perusteita	6
2.3 Laadukkaalla opetuksella kiinnostavampi opintojakso	7
3 HANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	9
3.1 Omat ammatilliset lähtökohdat hankkeen toteuttamiselle.....	9
3.2 Kehittämishankkeen tavoitteet.....	9
4 HANKKEEN TOTEUTUS	10
4.1 Opintojakson sisällön määrittäminen	10
4.2 Teoriaosuus	11
4.3 Moodle verkko-oppimisympäristön käyttö opetuksessa	12
4.4 Ryhmätyön periaatteet	13
4.5 Käytännön harjoitukset.....	14
4.6 Oppimisen arviointi	15
4.7 Opintojakson palaute	15
5 OPETUKSEN SUUNNITTELU	16
5.1 Toteuttamissuunnitelman laatiminen	16
5.2 Luentojen suunnittelu.....	17
5.3 Verkko-opetus.....	19
5.4 Ryhmätyö.....	20
5.5 Harjoitukset	20
5.6 Oppimisen arviointi.....	22
5.7 Opintojakson palaute	22

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	23
LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeeni aiheena on alipäällystökurssin varautumisen opintojakson suunnittelu ja kehittäminen. Työskentelen Pelastusopistolla Kuopiossa vanhempana opettajana varautumisen yksikössä. Pelastusopisto on sisäasiainministeriön alainen oppilaitos, joka järjestää pelastustoimen ja hätäkeskusten ammatillista koulutusta, normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen tähtäävää koulutusta. Pelastusopisto tarjoaa lisäksi monenlaista turvallisuusalan täydennyskoulutusta eri viranomaisille, järjestöille sekä elinkeinoelämän henkilöstölle. (Pelastusopisto 2009a.)

Kehittämishankkeessani kehitän Pelastusopiston alipäällystökurssin ammatillisen peruskoulutuksen varautumisen koulutusta suunnittelemalla opintojaksolle toteuttamissuunnitelman, joka vastaa tämän päivän alipäällystön työelämän asettamia vaatimuksia. Toteuttamissuunnitelma perustuu Pelastusopistolla laadittuun opetussuunnitelmaan ja sen tavoitteisiin. Toteuttamissuunnitelman lisäksi suunnittelen opetettavien aiheiden sisällöt luentoihin, verkko-opetukseen, ryhmätyöhön sekä harjoituksiin.

Alipäällystökurssin opintojakson sisältöä on muutettu vuosittain, ja näin on pyritty löytämään opintojaksolle keskeiset aiheet ja niille sopivat opetusmenetelmät. Välillä painopiste on ollut enemmän teoriassa ja välillä harjoituksissa, mutta opiskelijoita tyydyttävää toteuttamissuunnitelmaa ei ole vielä onnistuttu laatimaan. Tämä on tullut esille kurssilaisten antamien palautteiden myötä. Jostain syystä varautumista ei ole pidetty oppilaiden keskuudessa kovinkaan kiinnostavana opintojaksona. Hankkeen tarkoituksena on opintojakson suunnittelun avulla parantaa kiinnostusta ja lisätä oppilaisissa opiskelumotivaatiota varautumisen opintojaksoa kohtaan.

Pelastustoimen ammatilliseen tutkintoon johtavia koulutusohjelmia ovat pelastajan koulutusohjelma, jossa suoritetaan pelastajatutkinto, ja alipäällystön koulutusohjelma, jossa suoritetaan alipäällystötutkinto. (A 658/2206.) Pelastusopisto antaa tutkintoon johtavaa ammatillista koulutusta pelastajille, hätäkeskuspäivystäjille, alipäällystölle sekä päällystölle. Palopäällystön koulutusohjelman, insinööri tutkinnon (AMK), Pelastusopisto järjestää yhteistyössä Savonia-ammattikorkeakoulun kanssa. Pelastusopisto on myös johtava viranomaisten varautumisen koulutuksen järjestäjä. (Pelastusopisto 2009b.)

Pelastustoimen alipääallystön koulutusohjelmassa suoritetaan alipääallystötutkinto. Alipääallystön koulutuksen laajuus on 60 opintopistettä. Pelastusopisto hyväksyy ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta varten opetussuunnitelman. Opetussuunnitelmassa määritellään opintojen enimmäisaika ja laajuus, tavoitteet ja sisältö, opiskelun yleiset järjestelyt sekä arvioinnin perusteet ja muut keskeiset opetuksen toteuttamiseen liittyvät seikat. (L 21.7.2006/607, 16 §.) Pelastusopiston tehtävänä on vastata järjestämänsä koulutuksen ja muun toiminnan laadusta ja jatkuvasta kehittämisestä sekä toimintansa laadunarvioinnista. (L 21.7.2006/607, 8 §.)

Pelastustoimi on ollut viime vuosina suurten muutosten kohteena. Alan lainsäädäntöä on tarkistettu, ja pelastustoimen yhteiskunnallista palvelutehtävää määrätietoisesti laajennettu. Pelastustoimen palvelujärjestelmän rakennetta on uudistettu taloudellisen ja toiminnallisen tehokkuuden varmistamiseksi. Maahamme on perustettu kunnallisten palokuntien tilalle 22 alueellista pelastuslaitosta. Alueelliseen pelastustoimeen siirtymisen keskeiset perustelut liittyvät monella tavoin henkilöstön ammattitaidon monipuoliseen ja laaja-alaiseen kehittämiseen. Näiden muutoksien aiheuttamat vaatimukset vaikuttavat oleellisesti alipääallystön koulutuksen kehittämiseen ja arviointiin, jotka ovat lain edellyttämiä Pelastusopiston tehtäviä. (Pelastusopisto 2008, 1.)

Tutkintoon johtavien ammattikurssien opetusta Pelastusopistolla arvioidaan kirjallisilla palautteilla sekä arviointitilaisuuksilla, joihin osallistuvat arviointia antava kurssi, koulutusohjelmavastaava, kurssinjohtaja, opintojakson vastuupettaja ja opettajat, jotka ovat antaneet opetusta kurssilla. Pelastusopistolla on ammattikurssien opetuksen arvioinnissa asetettu tietyt numeeriset tavoitteet. Viime vuosina alipääallystökurssin koko koulutusohjelman kokonaisuuden osalta ei ole päästy asetettuihin tavoitteisiin. Mielestäni tavoitteeksi asetetun numeerisen arvosanan saavuttaminen ei yksistään riitä arvioimaan kokonaisuutta eikä yhden opintojakson koulutuksen laatua. Tämä tarkoittaa sitä, että varautumisen opintojakson suunnittelua ja kehittämistä pitäisi entisestään tehostaa, koska yhteiskunnan rakennemuutokset ja työelämän tarpeiden aiheuttamat muutokset vaativat entistä laaja-alaisempaa, monipuolisempaa ja laadullisempaa koulutusta.

Kehittämishankkeen tavoitteena on suunnitella ja kehittää alipääallystökurssille monipuolinen ja tämän päivän haasteisiin vastaava varautumisen opintojakson sisältö. Yritän saada opintojakson sisällön aihealueiden valinnalla opintojaksosta sellaisen kokonaisuuden, joka vastaa tämän päivän paloiesimiehen työn vaatimia haasteita. Opinto-

jakson kokonaisuuden pyrin laatimaan siten, että se on osin käytännönläheinen, jota teoria tukee sopivasti.

Alipäällystökurssin 60 opintopisteen lukusuunnitelma jakautuu perusopintoihin, ammattiopintoihin ja opinnäytetyön tekemiseen. Ammattiopinnot jakautuvat onnettomuuksien ehkäisyyn, pelastustoimintaa ja varautumiseen. Kehittämishanke liittyy alipäällystökurssin opetussuunnitelmassa olevan varautumisen opintojakson kehittämiseen. Alipäällystökurssin ammatilliseen peruskoulutukseen kuuluu kaksi opintopistettä varautumista. Hanke sisältää opintojakson toteuttamissuunnitelman laadinnan, erilaisten ja monipuolisten opetusmenetelmien käyttösuunnitelman, Moodle verkko-opetuksen sisällön suunnittelun sekä harjoitusten sisällön suunnittelemisen. Kehittämishankkeen rajaan alipäällystökurssin opetussuunnitelmassa olevan varautumisen opintojakson tavoitteiden mukaisen sisällön suunnitteluun ja kehittämiseen.

Varautumisella tarkoitetaan kakkia niitä toimenpiteitä, joilla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustilanteissa. Näitä toimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, etukäteisvalmistelu sekä valmiusharjoitukset. (Valtioneuvoston periaatepäätös 2006, 73.) Varautuminen sekä tavanomaisiin riskeihin että erityistilanteisiin koskee yhteiskunnan kaikkia aloja. Se, joka vastaa toiminnasta normaaliaikana, vastaa siitä myös poikkeusoloissa. Kaikkein tärkeintä on oikea asenne. Varautuminen ja valmiussuunnittelu kuuluvat jokaisen virkatehtäviin, vaikka monella on väärä kuva siitä, että se olisi virkatehtävien lisänä. (Varautuminen kunnassa 2007, 12.)

2 KEHITTÄMISHANKKEEN VIITEKEHYS

2.1 Alipäällystön ammatillinen osaaminen

Pelastuslaitoksen alipäällystätehtävissä työskentelevä palo esimies toimii työvuoronsa esimiehenä, pelastustoiminnan johtajana, koulutusharjoitusten suunnittelijana ja kouluttajana, palotarkastajana sekä valistajana ja turvallisuuskouluttajana. Palo esimies johtaa työvuoronsa asemapalvelua sekä vastaa osaltaan asemahallinnon suunnittelusta

ja järjestämisestä. Paloiesimies voi toimia myös pienen paloaseman päällikkönä tai pelastuslaitoksen vastuullisissa asiantuntijatehtävissä. (Pelastusopisto 2009c.)

Alueelliseen pelastustoimeen siirtymisen keskeiset perustelut liittyvät monella tavoin henkilöstön ammattitaidon monipuoliseen ja laaja-alaiseen kehittämiseen. Palomiesten, alipäällystön ja päällystön työpanosta halutaan suunnata nykyistä voimakkaammin mm. palotarkastuksiin, valistustyöhön, turvallisuuskoulutukseen ja turvallisuussuunnitteluun. Paloiesimiesten johtamistaidollisia valmiuksia halutaan laajentaa erityisesti henkilöstöhallinnon ja -johtamisen alueella. (Pelastusopisto 2008, 1.)

Henkilöstön koulutustason noustessa esimiesten työnjohdollisiin valmiuksiin suuntautuu laadullisesti uudenlaisia osaamisodotuksia. Hyvä työilmapiiri ja henkilöstön työmotivaatio antavat perustan osaamisen rakentamiselle ja tehokkaalle käytölle. Henkilöstön mahdollisuuksia ammatilliseen erikoistumiseen halutaan lisätä. Työajan aktiiviseen käyttöön halutaan kiinnittää huomiota. Tehokas toiminta edellyttää, että alueen pelastustoimi onnistuu yhdistämään alueellaan toimivien ehkä toisistaan kovastikin poikkeavien palokuntien toimintakulttuurit. (Pelastusopisto 2008, 1.)

Alipäällystökurssin opetussuunnitelman mukaan varautumisen opintojakson tavoitteet ovat seuraavat: opintojakson suoritettuaan opiskelija tuntee pelastustoimen valmisteluvastuussa olevan väestösuojelujärjestelmän ja osaa toimia sen eri tehtävissä, tuntee pelastustoimen ja kunnan valmiussuunnittelun perusteet, pelastustoimintaa ja väestösuojeluun osallistuvien kunnan eri toimialojen väestösuojeluvalmisteluja sekä osaa pelastussuunnittelun periaatteet yrityksissä, virastoissa ja laitoksissa sekä muissa yhteisöissä. (Pelastusopisto 2008, 14.)

2.2 Hankkeen taustalla olevia perusteita

Pelastusopistolla on perustettu opetuksen suunnitteluryhmä, johon kuuluvat koulutusjohtaja, opetusyksiköiden ja opintotoimiston päälliköt, koulutusohjelmasta vastaavat sekä yksi oppilaskunnan nimeämä opiskelijoiden edustaja. Tämä opetuksen suunnitteluryhmä on alipäällystökurssin oppilaiden arviointitilaisuudessa ja kirjallisissa palautteissaan antaman huonon arvosanan takia ryhtynyt selvittämään keinoja alipäällystökoulutuksen laadun parantamiseksi ja sen myötä positiivisemmän palautteen saami-

seksi sekä opiskelijatytyväisyyden nostamiseksi. Hankkeen tavoitteena on tukea omalta osaltaan tätä opetuksen suunnitteluryhmän hyvinkin merkittävää työtä.

Pelastustoimen miehistötason koulutusta annetaan pelastajakurssilla, alipäällystökurssi on alipäällystön koulutusta ja päällystölle annetaan koulutusta päällystön insinööri amk-tutkinnossa. Varautumisen yksikön tavoitteena on saada eri kurssien toteuttamissuunnitelmien sisällöt suunniteltua siten, että näiden eri tutkintojen varautumisen opintojaksot tukevat toisiaan. Esimerkiksi pelastajatutkinnon suorittaneella on varautumisesta hyvät perustiedot alipäällystööpiskelua varten sekä taas alipäällystökoulutuksen saanut henkilö kykenee mahdollisissa jatko-opinnoissa päällystökoulutuksessa hyödyntämään alipäällystökurssilla saatuja tietoja ja taitoja. Tavoitteena on saada karistettua päällekkäisyydet pois. Myös varautumisen opetuksen tulisi olla riittävän haastava ja sisällön tutkinnon tavoitteiden mukainen. Varautumisen opetuksesta on tarkoitus saada ikään kuin jatkumo pelastustoimen henkilöstön eri tutkinnoissa sekä kussakin tutkinnossa saatu varautumisen koulutus vastaa pelastajan, alipäällystön ja päällystön työtehtävien asettamia vaatimuksia.

Olen ollut Pelastusopistolla reilut kaksi vuotta vanhempana opettajana varautumisen yksikössä. Sitä ennen olen työskennellyt pelastusalalla yli 20 vuotta. Pelastusalalle menin töihin vuonna 1984 ja lokakuussa 2006 aloitin vanhemman opettajan tehtävissä Pelastusopistolla. Olen suorittanut palomieskurssin, alipäällystökurssin, päällystökurssin sekä täydentänyt vanhan muotoisen päällystötutkinnon nykyisen päällystön insinööri amk-tutkinnoksi. Pelastusalalla olen toiminut palomiehenä, paloiesimiehenä ja päällystössä palomestarina sekä pari vuotta palopäällikön viransijaisena. Olen ollut oppilaana Pelastusopistossa itsekin ja suorittanut kolme tutkintoon johtavaa ammatillista tutkintoa, joten minulla kokemusta myös oppilaan näkökulmasta varautumisen koulutuksesta. Laajan pelastustoimen koulutuksen ja kokemuksen ansiosta oli luontevaa, että minut nimitettiin alipäällystökurssin varautumisen opintovastaavaksi. Opintojakson vastaavana tehtäväni on laatia alipäällystön varautumisen opintojakson toteuttamissuunnitelma.

2.3 Laadukkaalla opetuksella kiinnostavampi opintojakso

Kehittämishankkeen keskeisiä piirteitä ovat koulutuksen laadun parantaminen, varautumisen opintojakson kiinnostuksen lisääminen opiskelijoissa sekä sopivien opetus-

menetelmien käyttäminen eri aihealueiden opiskelemisessä. Opetuksen laatu paranee, kun opintojakson sisällön suunnitteluun paneudutaan ja käytetään jo saatuja kokemuksia hyväksi, sekä uskalletaan rohkeasti kokeilla erilaisia opetusmenetelmiä. Oppilaisissa pitää saada aikaiseksi aito kiinnostus varautumista kohtaan. Kun aiheen saa kiinnostavaksi, niin motivaatio opiskelua kohtaan nousee ja oppiminen on tehokkaampaa. Ihmiset oppivat eri tavoilla. Eri aihealueiden opettaminen eri menetelmillä lisää monipuolisuutta opetukseen. Esimerkiksi joidenkin asioiden oppiminen käytännön harjoituksella on huomattavasti mielekkäämpää ja tehokkaampaa kuin teoriassa opettaminen.

Varautuminen käsitteenä sisältää hyvin laajan skaalan erinäisiä turvallisuuden edistämiseen liittyviä asioita. Varsinkin pelastusalalla käsite varautuminen ymmärretään usein miten väärin. Varautuminen mielletään tämän takia hyvin kaukaiseksi asiaksi pelastusalalla. Tämän väärinkäsityksen muuttaminen, ja käsitteen sisällön opettaminen tulee mielestäni lisäämään kiinnostusta varautumiseen.

Mielestäni vaihtelevilla opetusmenetelmillä saa opetukseen lisää mielenkiintoa ja oppilaiden motivaatiota nostettua opetettavaa asiaa kohtaan. Pelastusopistolla on mahdollisuus toteuttaa opetusta verkossa, joten tämän opetusmenetelmän käyttöä haluan lisätä alipäällystökurssin opetuksessa. Verkko-opetuksen etuna oppilaille on, että he voivat opiskella heille sopivana ajankohtana ja opiskelu ei ole paikkaan sidottu.

Verkko-opetus ja etäopiskelu ovat tämän päivän opiskelussa tulleet hyvin voimakkaasti käyttöön, ja sen hyödyntäminen pitää ottaa huomioon opintojaksoja suunniteltaessa. Pelastusopistolla on käytössä Moodle verkko-oppimisympäristö ja sen käyttöön on henkilökunnalle annettu koulutusta. Moodle on hyvin monipuolinen oppimisympäristö, ja se antaa todella hyvät mahdollisuudet osaltaan toteuttaa opetusta, joten sen hallitseminen on erinomainen työkalu suunnitella opetusta verkon välityksellä. Moodlen käyttöön tarvitsen lisää teoretietoa, jotta saan mahdollisimman hyvät valmiudet kehittää verkko-opetuksen sisältöä.

3 HANKKEEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

3.1 Omat ammatilliset lähtökohdat hankkeen toteuttamiselle

Varautumisen opettajana olen saanut tehdä laajasti yhteistyötä eri viranomaisten, yhteisöjen, järjestöjen sekä elinkeinoelämän ammattilaisten kanssa. Varautumisen yksikössä olemme antaneet koulutusta parina viime vuotena noin 12 000 – 13 000 koulutettavaa päivää eri tahoille. Tämän lisäksi Pelastusopiston ammattikursseille kertyy koulutettavia päiviä muutamia satoja vuodessa. Laaja työkokemus pelastusalalla sekä kokemus varautumisen opettajan työstä antavat hyvät lähtökohdat arvioida pelastusalan varautumisen koulutusta ja suunnitella alipäällystökurssin varautumisen opintojakson toteuttamissuunnitelma.

Opettajana olen todennut sen, kuinka merkittävää eri viranomaisten, järjestöjen, yhteisöjen sekä monien yritysten ja laitosten varautuminen ja valmiussuunnittelu on nykyään. Varautumiseen liittyvät asiat ovat pitkään olleet monelle pelastuslaitokselle toissijainen tehtävä ja siihen panostaminen on ollut vähäistä. Vasta viime aikoina pelastuslaitokset ovat aktiivisemmin alkaneet tehdä varautumiseen liittyviä tehtäviä. Pelastuslaitoksille on julkaistu vuonna 2007 valmiussuunnitteluohje, joka osaltaan on parantanut varautumiseen liittyvää valmiussuunnittelua pelastuslaitosten osalta. Lisäksi varautumisen koulutukset ovat herättäneet kiinnostusta pelastusalan henkilöstössä. Pelastusopiston ammattikurssien asenne ja motivaatio varautumisen koulutukseen on melko heikkoa. Vaikea sanoa, heijastuuko tämä asenne yleisesti pelastusalalla vallitsevasta perinteestä varautumista kohtaan vai jostakin muusta. Mielenkiintoista on ollut huomata, miten valtakunnassa monet muut organisaatiot ovat panostaneet varautumiseen ja valmiussuunnitteluun, mutta itse pelastusalalla on herätty tähän vasta viime vuosina.

3.2 Kehittämishankkeen tavoitteet

Kehittämishankkeen tavoitteena on suunnitella alipäällystökurssille monipuolinen ja tämän päivän haasteisiin vastaava varautumisen opintojakson sisältö, joka vastaa tämän päivän paloiesimiehen työn vaatimia haasteita. Sisällön hyvällä suunnittelulla pyrin saamaan kiinnostavan ja oppilaita motivoivan opintojakson, joka samalla tukee

osaltaan opetuksen suunnitteluryhmän tavoitteita parantaa alipäällystön opetuksen tasoa.

Kehittämishankkeen myötä on tarkoitus nostaa varautumisen koulutuksen arvostusta oppilaitoksemme ammattikurssien oppilaissa sekä saada opiskelijat ymmärtämään laajemmin varautumisen merkityksen heidän tehtäväkentässään tänä päivänä. Luomalla monipuolinen, mielenkiintoinen ja työelämän tarpeiden asettamia vaatimuksia vastaava opintojakso varautumisesta, sekä sen ammattitaitoinen toteuttaminen, edesauttavat nostamaan varautumisen koulutuksen arvostusta sekä ymmärtämään sen valtakunnallinen merkitys. Lisäksi hyvin suunniteltu ja ammattitaitoisesti toteutettu opintojakso vaikuttaa positiivisen ilmapiirin kehittymiseen ja alipäällystökoulutuksen laadun parantumiseen, jonka vaikutus näkyy koulutuksen arvioinnissa paremman palautteen saamisena sekä opiskelutyytyväisyyden parantumisena.

Hankkeella on mahdollisesti myös pitempiaikainen vaikutus pelastusalan kenttään. Pelastusopistolla, alan ammattioppilaitoksessa saatu korkeatasoinen varautumisen koulutus muokkaa pelastusalan henkilöstön asennetta ja motivaatiota varautumista kohtaan maamme pelastuslaitoksissa, kun Pelastusopistosta valmistuneet opiskelijat siirtyvät työelämään. Hankkeesta hyötyy Pelastusopiston ammattikurssin oppilaiden lisäksi koko pelastusala.

4 HANKKEEN TOTEUTUS

4.1 Opintojakson sisällön määrittäminen

Opintojaksosta vastaavan opettajan vastuulla on laatia opintojaksosta toteuttamissuunnitelma. Toteuttamissuunnitelma perustuu osaltaan alipäällystön koulutusohjelman opetussuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin. Toteuttamissuunnitelmassa laaditaan tarkemmin opintojakson sisältö ja niihin käytettävät tuntimäärät sekä opetusmenetelmät.

Hankkeen ensimmäisenä tehtävänä on pohtia ja suunnitella 54 tunnin jakautuminen keskeisiin aihealueisiin sekä valita tarkoituksen mukaiset opetusmenetelmät. Opinto-

jakson sisällön suunnittelussa otan huomioon opetussuunnitelmassa asetetut tavoitteet. Tavoitteisiin peilaten suunnittelen toteuttamissuunnitelman opintojaksolle aihealueittain. Aiheiden valinnan jälkeen suunnittelen, mitä opetusmenetelmiä käytetään eri aihealueiden opettamisessa. Tavoitteena on käyttää monipuolisesti mahdollisimman vaihtelevia ja tarkoituksen mukaisia opetusmenetelmiä eri aihealueissa. Opetusmenetelmien vaihtelevuudella haen opintojakson sisältöön monipuolisuutta eri aihealueiden opettamiseen sekä pyrin tukemaan oppilaiden oppimista. Ihmiset oppivat eri tyyleillä, joten on perusteltua käyttää opetuksessa erilaisia menetelmiä, jotka tukevat eri oppimistyylejä.

Oppimisen yhtenä yleispätevänä tavoitteena on, että oppija kykenee yhdistämään tiedot ja taidot toimivaksi kokonaisuudeksi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että tietoja ja taitoja tulisi pystyä hyödyntämään jokapäiväisessä toiminnassamme mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla. Oppimisvalmiuksissa on suuria yksilöllisiä eroja. Osittain nämä erot selittyvät synnynnäisillä tekijöillä. Synnynnäisillä taipumuksilla ei ole suurta hyötyä, jos ihmisellä ei ole opiskelutaitoja ja halua harjoitella. (Kokkinen ym. 2008, 18.)

Osa ihmisistä oppii mieluiten näköaistin kautta, osa kuulonvaraisesti, osa tekemällä tai koskettamalla. Näistä oppimismielitymistä käytetään yleisesti termejä visuaalinen, auditiivinen, kinesteettinen ja taktilinen. Visuaalinen tarkoittaa näköaistiin perustuvaa oppimista, auditiivinen kuuloaistiin perustuvaa oppimista, kinesteettinen liikkeeseen ja liikkumiseen perustuvaa oppimista ja taktilinen kosketusaistiin perustuvaa oppimista. (Kokkinen ym. 2008, 19-20.)

4.2 Teoriaosuus

Aihealueiden jälkeen valitsin luennot, jotka pidetään perinteisellä luokkaopetusmenetelmällä. Luentojen pitämisessä on ollut hieman päällekkäisyyttä varsinkin silloin, kun opetusta on antanut useampi opettaja. Tämä on johtunut siitä, ettei ole tarkkaan sovittu, mitä asioita eri luennot sisältävät. Jokainen opettaja on laatinut omat power point -esityksensä yhteisestä materiaalipankista ja muokkailut ja päivitellyt niitä oman mielensä ja tarpeidensa mukaan. Tästä on johtunut, että samoja asioita on ollut eri opettajien pitämässä luennoissa. Tämä on tarkoitus korjata tekemällä tässä hankkeessa selkeät luentopaketit kullekin luennolle.

Luento kuuluu niin sanottuun esittävään opetukseen. Luento on hyvä opetusmenetelmä silloin, kun on paljon ihmisiä läsnä. Luento soveltuu asioiden kuvaamiseen, tietojen jakamiseen sekä erilaisten näkemysten ja kannanottojen esittämiseen. Luento on erinomainen opetusmenetelmä tiedollisiin tavoitteisiin pyrittäessä. Luennon tehokkuus riippuu paljon luennoitsijan persoonallisista taidoista. Opettaja, joka osaa käyttää työssään koko persoonaa, vetoaa kuulijoihinsa monella eri tasolla. (Oulun seudun ammattikorkeakoulu, 2009.)

4.3 Moodle verkko-oppimisympäristön käyttö opetuksessa

Suomessa tieto- ja viestintäteknikan merkitys on huomioitu jo vuonna 1995, jolloin valtiovarainministeriö teetti ensimmäisen tietoyhteiskuntastrategian. Opetusalan oma tietoyhteiskuntastrategia käynnisti koulujen ja oppilaitosten Suomi tietoyhteiskunnaksi-hankkeen. Tämän hankkeen myötä alkoi oppilaitosten tietoverkkojen rakentaminen ja opettajien täydennyskoulutus. Vuonna 2000 mukaan tuli vahvasti myös erilaisten verkko-opetushankkeiden kehittäminen. (Opetushallitus 2004, 8.)

Pelastusopiston henkilökunnalle järjestettiin koulutusta Moodle-verkko-oppimisympäristön käytöstä. Pelastusopistolla on käytössä tämä oppimisympäristö ja sen käyttöä on pyritty lisäämään opetuksessa. Moodlen käyttöä testattiin henkilökunnan koulutuksen jälkeen yhden alipäällystökurssin varautumisen opinnoissa. Kokeilusta saatiin sekä hyvää että huonoa palautetta. Tässä hankkeessa on tavoitteena rakentaa, kehittää ja laajentaa Moodlen käyttöä verkko-opetuksessa. Moodle mahdollistaa etäopiskelun verkossa, ja haluan myös sitä alipäällystön opetuksessa jonkin verran.

Verkko-opiskelu on osittain samanlaista opiskelua kuin kaikki muukin opiskelu. Siinä on lukemista, pohtimista, keskustelua, harjoitusten tekemistä sekä oman käsityksen muodostamista. Verkkoryhmä voi olla maantieteellisesti hyvin kaukana toisistaan, mutta aktiivinen osallistuminen keskustelupalstalla tuo voimakkaan läsnäolon tunteen. Parhaimmillaan opiskelu on hyvinkin demokraattista, koska se perustuu yhteisiin keskusteluihin ja pohdintoihin. (Montonen, T. 2008, 21.)

Tavallisimmin verkkoa käytetään oppimisympäristönä tuottamiseen (erilaiset tehtävät, oppimateriaalit ja oppimispäiväkirjat). Verkkoa käytetään myös vuorovaikutukseen

sähköpostin, keskustelupalstan ja chattien avulla. Arviointia verkossa voidaan suorittaa tekemällä tasomittauksia, itsearviointeja, testejä ja kokeita. Informaation hallinnassa voidaan käyttää verkossa toimivia kurssikalentereita, suoritusrekistereitä sekä sähköistä ilmoitustaulua. Nykyiset tietoverkot tukevat oppimisprosessia ja tuovat modernin lisän perinteiseen lähi- ja luokkaopetukseen. (Kokkinen ym. 2008, 50.)

Moodle verkko-oppimisympäristön käyttö tässä hankkeessa jäsentyy materiaalin jakamiseen, tehtävien tekemiseen ja raportointiin, vertaisarvioinnin antamiseen ja keskustelupalstan ylläpitämiseen. Kaikki materiaali tallennetaan sähköiseen muotoon materiaalipankkiin, josta opiskelijat voivat halutessaan tulostaa materiaalin paperille tai kopioida sähköisesti itselleen omiin tiedostoihin. Lisäksi materiaalipankkiin tallennetaan kaikki opiskelijoiden opintojakson aikana tekemät tuotokset. Verkko-oppimisympäristössä on opintojaksoon liittyvä laajempi tehtävä ja siihen liittyvät ohjeet. Tehtävän opiskelijat raportoivat ja palauttavat sen Moodlen palautuskansioon. Opettaja arvioi tehtävän ja antaa palautteen verkossa. Lisäksi oppilaat antavat verkon kautta toisilleen vertaisarviointia. Keskustelupalstalla voi antaa kommentteja ennakolta laadittuun aihealueeseen tai aloittaa uusia keskusteluja.

4.4 Ryhmätyön periaatteet

Opintojaksoon sisällytän yhden ryhmätyön. Aikaisempien kurssien oppilaiden haastatteluista on käynyt ilmi, että ryhmätöiden tekemisessä on ongelmana se, että ryhmän kaikki jäsenet eivät sitoudu ryhmätyöskentelyyn. Mielestäni kuitenkin ryhmätyöt ovat hyvin antoisia, jos ryhmätyö suunnitellaan niin, että koko ryhmän saa toimimaan aktiivisesti, joten tähän kiinnitän huomiota ryhmätyön suunnittelussa. Ryhmätyön oppimissuuntana on sosiokonstruktiivinen oppiminen. Ryhmätyöskentelyssä tieto rakentuu, kun yksilöt osallistuvat ratkomaan yhteistä ongelmaa ja keskustelevat siitä. Ryhmätyössä opiskelijat saavat tehtäväkseen ratkoa yhteisiä ongelmia, joista tuloksena syntyy kokonaisuus, joka on ryhmätyön tulos.

Ryhmässä oppimisen edellytyksenä on, että jokaisen ryhmän jäsenen olisi voitava olla oman toimintansa subjekti ja säädellä omaa toimintaansa sisältä käsin. Yhteistoiminnallista oppimista edistäviin ja tavoitteisiin pääsemistä nopeuttaviin tekijöihin kuuluu ryhmän jäsenten erilaisten oppimistapojen yhteensovittaminen. (Koppinen & Pollari, 1995, 37.) Ryhmätyöskentely on viestintää ja erityisesti siihen liittyvä kuunteleminen on kaiken yhteistoiminnan perusedellytys. Jokaisen oppimisyhteisön tavoitteena pitää

olla viestintätaitojen kehittäminen. Yhteistoiminnallisessa oppimisessa on hyvä tuntee ryhmän keskeisemmät prosessit, jotka ovat viestintä, jäsenten roolit ja tehtävät ryhmässä, ongelmanratkaisu ja päätöksenteko, ryhmän normit, johtaminen ja auktoriteettisuhteet sekä ryhmien väliset suhteet. (Koppinen & Pollari, 1995, 39.)

4.5 Käytännön harjoitukset

Opintojaksoon kuuluu kaksi käytännön harjoitusta. Harjoitukset ovat mielekkäitä oppimiskeinoja ja soveltuvat pelastusalan opetukseen erinomaisesti. Pelastusopistolla on käytössä hyvät resurssit tilojen ja kaluston osalta erilaisten harjoitusten toteuttamiseen. Harjoitustunneilla pedagoginen lähtökohta on sosiaalinen oppimissuunta. Siinä opiskelijat oppivat tarkkailemalla toisiaan.

Pelastusopiston ammattikursseilla koulutus on aikuiskoulutusta. Alipäällystökurssille valituilla on pääsyvaatimuksena pelastajatutkinto tai muu vastaava koulutus, tai muuten riittävät tiedot ja taidot. Useimmiten he ovat pelastajatutkinnon suorittaneita tai osalla on aikaisemmin suoritettu palomieskurssi. Lisäksi lähes kaikilla on jonkinlaista työkokemusta. Alipäällystökurssin opettaminen on tässä mielessä haastavaa, ja kurssi on vaativa myös pedagogisesti.

Aikuiskoulutuksessa painottuu selvästi humanistinen oppimiskäsitys eli kokemuksellinen oppiminen. Lähtökohtana ovat oppijan tarpeet ja motivaatio. Aikuiskoulutuksessa on tyypillistä humanistisen oppimiskäsityksen ydinajatus, jossa ihminen on aktiivinen ja itseohjautuva toimija, joka pyrkii toteuttamaan itseään. Opiskelija on itse vastuussa oppimisestaan, ja opettajan tehtävä on tukea häntä. Kokemuksellinen oppiminen perustuu oppijan kokemuksiin ja itsereflektioon eli kykyyn arvioida omia kokemuksiaan ja omaa oppimistaan uuden oppimisen pohjaksi. Oppiminen etenee neljässä vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa opiskelu lähtee opiskelijan omista kokemuksista. Seuraavassa vaiheessa tulee reflektioiva havainnointi, jossa opiskelija käy läpi mitä tunsi ja oppi. Sitten kokemukset käsitteellistetään ja opittua kokeillaan käytännössä. (Pruuki 2008, 13-14.) Alipäällystökurssilaisilla on pääsääntöisesti jo työkokemusta, joten kokemuksellinen oppiminen on keskeinen oppimistyyli.

4.6 Oppimisen arviointi

Oppimista testataan opintojakson aikana kyselevällä opetuksella ja erilaisilla pienillä tehtävillä. Opintojakson lopussa oppiminen arvioidaan kirjallisella tentillä. Opintojakso on suhteellisen lyhyt, joten tenttiä voidaan pitää perusteltuna, koska lyhyen opintojakson aikana opiskelijatuntemus jää melko vähäiseksi. Tavoitteena on laatia sellainen tentti, jossa opittuja asioita testataan oikealla tavalla ja opitun asian kokonaisuuden ymmärtäminen korostuu ilman asioiden ulkoa opiskelemista. Tentti ja sen läpikäyminen ovat myös opetustapahtuma, joten tentin laatimiseen pitää kiinnittää huomiota myös oppimisen kannalta. Kognitiivisessa suuntauksessa huomio tulee kiinnittää yksityiskohtien sijasta toimintamalleihin. Peruskäsitteitä ovat havainto, oivallus ja merkitys. Tätä suuntausta pyrin tukemaan tekemällä sellaisen tentin, jossa ei tarvitse opiskella ulkoa yksityiskohtia, vaan opiskelija pystyy hahmottamaan kokonaisuuksia ja eri toimintamalleja.

Arviointi on mukana kaikissa oppimisen ja opettamisen vaiheissa. Arvioinnin tärkein tehtävä on oppimisen ja opettamisen tukeminen ja edistäminen. Arviointitieto mahdollistaa oppimistapojen tehostamisen ja opetuksen kehittämisen. Arviointi jaotellaan kirjallisuudessa ajoituksen mukaan diagnostiseen, formatiiviseen ja summatiiviseen arviointiin. Diagnostinen arviointi on ennen opetusta tai oppimiskokonaisuuden alkuun ajoittuvaa oppijoiden lähtötason selvittämistä. Formatiiivinen arviointi tarkoittaa oppijoiden seuraamista oppimisen ja opetuksen edetessä. Summatiivinen arviointi on tietyn oppimiskokonaisuuden päättyessä oppimisen tuloksellisuuden selvittämistä. (Koppinen ym. 1999, 8-10.)

4.7 Opintojakson palaute

Opintojakson arviointi tapahtuu jakson lopussa pidettävässä palautetilaisuudessa. Arviointia käydään läpi keskustelemalla oppilaiden kanssa kurssin sisällöstä ja siitä, saavutettiinkö opintojaksolle asetetut tavoitteet. Lisäksi käydään läpi mahdollisia muutoksia ja parannusvaihtoehtoja. Lopuksi opiskelijat antavat vielä sähköisen palautteen webropol-palautekyselyssä.

Palautetilaisuuden sisältö täytyy suunnitella monipuoliseksi ja motivoivaksi, jotta opiskilailta saataisiin mahdollisimman kattava palaute opintojaksosta. Keskustelutilaisuus suunnitellaan niin, että saadaan rakentavaa palautekeskustelua opintojaksosta. Webropol-palautekyselyn kysymykset laaditaan siten, että ne ovat selkeät ja ymmärrettävät. Palautekysely täytyy testata ennen sen käyttämistä.

Saatuja palautteita täytyy arvioida tarkoin. Niistä on erotettavat oleelliset asiat, joilla voidaan opintojaksoa kehittää. Palautteen perusteella opintojakson sisältöä muutetaan tarvittavilta osin.

5 OPETUKSEN SUUNNITTELU

5.1 Toteuttamissuunnitelman laatiminen

Aloitin työn tekemällä alipäällystökurssin opintojaksolle toteuttamissuunnitelman. Suunnitelmassa jaoin käytettävissä olevat tunnit teoriaosaan, ryhmätööhön, etäopiskeluun verkossa ja käytännön harjoituksiin. Teoriatunteja kerääntyi 17 tuntia, verkko-opetusta 24 tuntia, ryhmätö on 5 tuntia ja harjoituksia 8 tuntia.

TAULUKKO 1. Opetuksen sisältö ja toteuttamistavat

Aihe	luento	verkko-opetus	ryhmätö	harjoitus
Opintojakson toteutus ja tavoitteet	1			
Turvallisuustilanteet ja uhkamallit YETT	1			
Varautumisen lakisääteiset perusteet	2			
Varautumisjärjestelmä ja väestönsuojelu	2			
Omatoiminen varautuminen ja pelastussuunnitelmat	3			
Pelastuslaitoksen varautuminen ja valmiussuunnittelu	2			
Oppimistehtävä etäopiskeluna verkossa - tehtävän anto		24		

- pelastussuunnitelmaan tutustuminen				
- raportointi Moodleen				
- Moodlesta kaksi vertaisarviointia				
Evakuoinnit			5	
Varautuminen CBRN-tilanteisiin	2			
Väestönsuojan tarkastus				2
Pelastustoimen johtokeskuksen toimintaperiaate				6
Tentti	2			
Tentin palautus	1			
Kurssin arviointi	1			
Yhteensä	17	24	5	8

5.2 Luentojen suunnittelu

Tämä opetuksen sisältö toteutetaan esittävänä opetuksena. Esittävänä opetuksena käytetään luentoja, jotka pidetään luokkaopetuksena. Opetuksessa käytetään hyödyksi valko- ja fläppitaulun lisäksi audiovisuaalisia välineitä, kuten dataprojektorin sekä dvd-laitetta. Opintojakson alussa olevat luennot sisältävät perustietoa varautumisesta. Nämä luennot antavat hyvän perustan varautumisen jakson opiskeluun. Ensimmäisellä oppitunnilla käydään läpi kurssin sisältö, tavoitteet sekä opiskeluperiaatteet. Varautumisen opetuksessa oppilaiden motivointi on hyvin merkittävä tekijä, koska on huomattu, että pelastustoimessa varautuminen nähdään vielä osittain toissijaisena tehtävänä.

Motivaatiolla tarkoitetaan voimaa, joka ohjaa, suuntaa ja ylläpitää yksilön toimintaa. Motivaation kannalta olennaista on, että opiskelija on kiinnostunut opiskeltavasta sisällöstä. Opintojakson alkaessa ja sen aikana pitää keskustella siitä, mihin opiskeltavaa tietoa ja taitoa tarvitaan. Motivaation ylläpitämiseksi ja lisäämiseksi kannattaa laatia tehtäviä, jotka ovat mahdollisimman läheisiä arkielämässä vastaan tulevia kysymyksiä ja ongelmia. (Pruuki 2008, 21.)

Toinen luento sisältää ministeriön laatiman strategian yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisesta, josta käytetään lyhennettä YETT. Tämä strategia on valta-

kunnallisestikin koko varautumisen perusta. Tätä strategiaa pitäisi kaikkien viranomaisten ja muiden toimijoiden käyttää perustana valmiussuunnittelussa ja varautumisen järjestelyissä. Se luo yhtenäisen pohjan eri tahojen varautumisjärjestelyihin.

Varautumista koskevaa lainsäädäntöä käydään läpi jakson alussa. Alipäällystökurssilaisten täytyy tietää yleisellä tasolla, mikä lainsäädäntö säätelee varautumista. Lainsäädännössä painopistealue on kuitenkin pelastuslaissa ja siihen liittyvässä asetuksessa. Tästä laista ja asetuksesta alipäällystökurssin käyneen täytyy osata jo joitakin osia tarkemmin. Laista ja asetuksesta käydään läpi tarkemmin omatoimisen varautumiseen liittyvää säädäntöä. Tämä osio lainsäädännöstä antaa pohjaa opintojaksossa tulevalle verkko-opetusjaksolle, koska siinä opiskelijat tarvitsevat hyvää lainsäädännön tuntemista.

Varautumisjärjestelmän luento antaa laajemman kuvan maamme koko varautumisjärjestelmästä. Tällä oppitunnilla tulee hyvin selkeästi esille se, miten pelastustoimen varautuminen kytkeytyy suurempaan varautumisjärjestelmän kokonaisuuteen. Väestönsuojeluosuus on merkittävä osa-alue, koska maassamme väestönsuojelun järjestelyt ja suunnittelu kuuluvat pelastusviranomaisen vastuulle. Tämä luento kytkeytyy tulevaan verkko-opetukseen.

Omatoiminen varautuminen ja pelastussuunnitelmat kuuluvat pelastustoimen vastuulle. Pelastusviranomaisen tehtävä on ohjata omatoimista varautumista ja valvoa pelastussuunnitelmien toteutumista sekä tarkastaa suunnitelmat palotarkastusten yhteydessä. Tällä oppitunnilla oppilaille annetaan perusteet omatoimisen varautumisen perusteista sekä siihen liittyvien pelastussuunnitelmien sisällöstä ja laadinnasta. Tämä luento myös tukee ja liittyy verkko-opetusosioon.

Alipäällystökurssin suorittaneen täytyy tietää ja tietyllä tasolla hallita pelastustoimen varautumisen perusteet ja valmiussuunnittelu. Varautuminen ja valmiussuunnittelu ovat pelastustoimen lakisäateistä työtä, ja alipäällystössä työskentelevän henkilön on hallittava myös tämä osa-alue työssään. Tämä osa-alue on mielestäni tärkeä, koska pelastustoimi on ollut hieman passiivinen tämän osa-alueen kehittämisessä.

Nämä opintojakson alun luennot etenevät loogisesti ja kytkeytyvät hyvin toisiinsa luoden lyhyen mutta ytimekkään kokonaisuuden varautumisen perusteista. Tarkoituk-

senä on lähteä laajemmasta kokonaisuudesta ja siten havainnollistaa, miten varautuminen on toteutettu maassamme eri tasoilla ja miten pelastustoimen vastuulla oleva varautumisjärjestelmä kytkeytyy tähän kokonaisuuteen.

Varautuminen CBRN-tilanteisiin on erityisosaamiseen liittyvää teoriatietoa. Kirjaimet CBRN tulee englanninkielisistä sanoista chemical, biological, radiological ja nuclear. Näillä oppitunneilla käydään läpi suojautumista kemiallisten, biologisten, radioaktiivisten sekä ydinaseiden vaikutuksilta.

5.3 Verkko-opetus

Tämä sisältö toteutetaan etäopiskeluna Moodle-verkko-oppimisympäristössä. Opiskelijat perehdytetään verkko-oppimisympäristöön, ja heille jaetaan henkilökohtaiset tunnukset oppimis-ympäristöön, johon he pääsevät internet selaimen välityksellä. Verkko-opetus tulee olemaan hyvin merkittävä osa-alue alipäällystökurssin opetuksessa. Tätä opetusmenetelmää on melko vähän käytetty alipäällystökurssin opetuksessa. Sitä on ollut vasta yhden kerran toteuttamissuunnitelmassa, jolloin verkko-opetuksen soveltuvuutta testattiin alipäällystön varautumisen opetuksessa. Opiskelijoiden antaman palautteen perusteella verkko-opetus soveltuu varautumisen opetukseen, mutta sen käytössä on vielä kehittämistä. Verkko-opetuksella voidaan toteuttaa osa opinnoista etäopiskeluna, joka mielestäni motivoi opiskelijoita varautumisen opintoja kohtaan.

Omatoimisen varautumisen lainsäädäntöä sekä pelastussuunnitelmista käytyjä perusteita opiskelijat pääsevät soveltamaan verkossa suoritettavassa opetuksessa. Heidän tehtävänsä on tutustua keskisuuren yrityksen tai laitoksen pelastussuunnitelmaan, analysoida suunnitelman sisältö sekä raportoida johtopäätökset. Raportti kirjoitetaan verkkoon kaikille nähtäväksi. Jokainen opiskelija antaa vertaisarviointia kommentoimalla kahta eri raporttia.

Moodleen laitetaan kaikki jaettava materiaali sekä kurssin aikana opiskelijoiden tuottama materiaali. Lisäksi laaditaan linkkilista internet-sivuille, joilta löytyy lisätietoa varautumisesta ja joista on hyötyä varautumisen opiskelussa. Keskustelupalstalla aktiivoidaan oppilaita ottamaan kantaa varautumiseen liittyvässä keskustelussa ja kertomaan mielipiteitään.

Lisäksi Moodleen voisi laittaa testausosion, jossa opiskelijat voivat tehdä harjoitustenttejä ja testata osaamistaan sekä valmistautua tenttiin. Sinne voisi laatia tenttikysymysten tyyllisiä kysymyksiä, joihin opiskelijat voisivat itsenäisesti vastata ja tarkastaa tuloksen. Jopa tentin voisi suorittaa Moodlessa. Näitä suunnitelmia varten täytyy kuitenkin vielä hankkia lisää teoriatietoa Moodlen käytöstä.

5.4 Ryhmätyö

Tämä sisältö toteutetaan neljän hengen ryhmissä. Ryhmätyö ohjeistetaan kaikille yhteisesti luokassa, minkä jälkeen oppilaat työskentelevät ryhmittäin. Opetukseen varataan atk-luokka, jossa opiskelijat voivat hakea internetin avulla lisätietoja aiheeseen sekä tehdä ryhmätyön tuotoksen sähköiseen muotoon esittämistä ja tallentamista varten. Aineistot siirretään Moodle-verkko-oppimisympäristöön, jossa ne ovat kaikkien kurssilla opiskelevien käytössä.

Ryhmätyön aiheena on evakuointi. Evakuointien suunnittelu pelastustoimen kuuluu tehdä yhteistyössä kunnan kanssa. Evakuointeja johtaa pelastusviranomainen. Ryhmätyössä evakuointitilanteena on patomurtuma Raahen kaupungissa, jossa Haapajärven tekoallas murtuu. Veden leviämisestä on tehty skenaario pover point-esityksenä, joka näytetään tehtävän annossa sekä jaetaan paperisena ryhmille.

Alipäällystökurssiin kuuluu 20 opiskelijaa. Opiskelijat jaetaan viiteen neljän hengen ryhmään. Jokainen ryhmä laatii evakuointilanteeseen oman osa-alueensa. Osa-alueet ovat pelastustoimen järjestely, kokoontumispaikkojen suunnittelu, kuljetusjärjestelyt, viranomaisyhteistyö ja mahdollisten tuhojen kartoitus. Jokainen ryhmä esittää ryhmätyön tulokset, ja muut ryhmät kommentoivat ryhmän työtä. Tuotokset laitetaan Moodleen, jossa ryhmätyön tulokset ovat kaikkien käytössä.

5.5 Harjoitukset

Tämä sisältö toteutetaan harjoittavalla opetusmenetelmällä. Harjoituksissa käytetään Pelastusopistolla olevia oikeita väestönsuojia sekä johtamisharjoituksia varten tehtyjä johtokeskusluokkia. Harjoituksia opintojaksoon kuuluu kaksi. Väestönsuojan tarkastus toteutetaan käytännönharjoituksena Pelastusopiston kahdessa erityyppisessä väestön-

suojassa. Ryhmä jaetaan kahteen osaan. Molemmille ryhmille käydään väestönsuojassa läpi tarkastettavat kohteen sekä opetetaan tiiveyskokeen tekeminen. Tiiveyskoe voidaan suorittaa kahdella eri menetelmällä. Nämä menetelmät käydään läpi eri väestönsuojissa. Oppilailla teetetään ajan sallimissa puitteissa tiiveyskoe, esitellään väestönsuojan eroavaisuudet ja opetetaan vaihtoehtoinen tiiveyskokeen tekeminen. Lisäksi testataan tarkastamiseen liittyviä opittuja asioita kyselevällä opetusmenetelmällä sekä teetetään vaihtoehtoinen tiiveyskoe.

Alueen pelastustoimella ja kunnalla tulee olla johtokeskus, jossa toiminta poikkeusoloissa on mahdollista. (L 13.6.2003/468 64 §.) Johtokeskuksen tarkoitus on mahdollistaa tehokas johtaminen erilaisissa onnettomuus- ja häiriötilanteissa sekä poikkeusoloissa. Alueelliset pelastuslaitokset ovat aloittaneet toimintansa vuonna 2004, ja pelastustoimi organisoitui uudelleen. Tämä oli suuri muutos pelastustoimessa. Kunnalliset pelastuslaitokset lakkautettiin, ja tilalle perustettiin alueelliset pelastuslaitokset.

Tämän harjoituksen tavoitteena on perehdyttää opiskelijat pelastustoimen johtokeskuksen toimintaan. Harjoitus toteutetaan johtokeskusluokassa. Harjoituksessa käydään läpi johtokeskuksen henkilöstö ja heidän tehtävänsä sekä johtokeskuksen materiaali ja johtamiskalusto. Tämän jälkeen oppilaille jaetaan roolit johtokeskustyöskentelyä varten ja harjoitellaan johtokeskuksen toimintaa etukäteen laaditun käsikirjoituksen pohjalta. Käsikirjoitukseen on laadittu erilaisia onnettomuustilanteita, joista on laadittu loogisesti etenevä skenaario.

Harjoituksessa osa oppilaista nimetään johtokeskuksen eri tehtäviin ja osa toimii peliryhmänä. Harjoituksessa on tehtävänä johtaa erilaisia onnettomuustilanteita. Opettaja kuvaa onnettomuustilanteet, ja peliryhmän jäsenet toimivat eri pelastusyksikön rooleissa. Viestintä tapahtuu viranomaisradiopuhelimilla. Oppilaista muodostettu johtokeskuksen henkilöstö toimii omissa rooleissaan ja harjoittelee johtokeskuksen toimintaa. Pelastustoimen johtaja johtaa tilannetta oman esikuntansa kanssa. Viestittäjät ottavat ja lähettävät viestejä, sekä tilannekuvan ylläpitäjät pitävät kuvaa onnettomuuden kehittymisestä ja käytettävissä olevista resursseista. Toimintaa ylläpidetään niin kauan, että kaikki tarvittavat toimenpiteet on tehty.

5.6 Oppimisen arviointi

Oppimisen arviointia voidaan toteuttaa kolmella vaihtoehtoisella tentillä. Voidaan pitää kirjallinen tentti, materiaalitentti tai suorittaa tentti sähköisesti Moodlessa. Perinteissä kirjallisessa tentissä annetaan opiskelijoille tenttialue. Tämä siksi, koska kurssilla jaetaan paljon materiaalia oppilaiden käyttöön, eikä ole tarkoituksenmukaista ottaa kaikkea materiaalia tenttialueeseen, vaan tentissä on mukana keskeiset aihealueet. Materiaalin jaon tarkoituksena on, että opiskelijat saavat mahdollisimman paljon ajan tasalla olevaa kirjallista materiaalia käytettäväkseen tulevaisuudessa työtehtävissä. Tällaista materiaalia ovat esimerkiksi eri lait, asetukset, määräykset ja ohjeet.

Materiaalitentissä oppilailla saa olla materiaali mukana. Tentittävä alue on laajempi ja tässä tentissä on osattava soveltaa opittuja asioita. Tämä tentti soveltuu mielestäni myös hyvin varautumisen tenttimismuodoksi. Kolmas vaihtoehto on testata opittuja asioita Moodle oppimisympäristössä. Sinne voi rakentaa monen tyyppisiä tenttejä ja tarkastamiseen voi käyttää hyväksi tietotekniikkaa.

Tentti on opittujen asioiden testaamisen lisäksi yksi opetus- ja oppimistapahtuma. Tentin palauttamiseen olen varannut yhden tunnin. Mielestäni on tärkeää, että tentin kysymykset ja oikeat vastaukset käydään vielä lopuksi läpi. Samalla kun siinä tapahtuu oppimista, niin opiskelijat voivat varmistua, että tentti oikein arvioitu.

5.7 Opintojakson palaute

Kurssin arvioinnista pidetään lopuksi yksi luento. Opintojaksoa käydään ensin keskustelemalla läpi ja lopuksi opiskelijat täyttävät sähköisen palautteen. Tätä varten arviointitilaisuutta varten varataan atk-luokka. Arvioinnissa käydään läpi opintojakson toteutumista ja verrataan sitä asetettuihin tavoitteisiin. Opintojaksolle asetetut tavoitteet kerrataan ennen arviointia. Arvioinnit kirjataan tarkasti ylös analysointia varten. Arvioinnin analysoinnissa pitää huomioida oleellinen palaute ja sitä käytetään hyödyksi opintojakson kehittämisessä.

Palautekeskustelua varten laaditaan etukäteen aihealueet ja kysymykset, joilla keskustelua ohjataan rakentavaan palautekeskusteluun. Tilaisuuteen osallistuu kaksi opetta-

jaa, joista toinen opettaja ohjaa keskustelua ja toinen kirjaa oleelliset asiat muistiin. Keskustelu pyritään pitämään vapaamuotoisena ja positiivisena.

Sähköinen palaute annetaan Webropol-palautejärjestelmällä. Tämä mahdollistaa nimettömän palautteen antamisen, joka hyvin täydentää palautekeskustelun. Kysymykset laaditaan siten, että niihin on helppo vastata ja tarvittaessa vastauksen voi perustella kirjallisesti.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yleensä opettajan ensimmäinen askel opetuksen suunnittelussa on selvittää, mitä opetuksesta on etukäteen säädetty tai sovittu. Opetussuunnitelma on yleinen kehys, jonka pohjalta yksittäinen opettaja tai opettajatiimi ryhtyy suunnittelemaan opetustaan. Joissakin tapauksissa opettajan tai opettajatiimin ensimmäinen tehtävä on luoda kurssin tavoitteet, sisältö ja rakenne alusta pitäen. Opetuksen suunnittelussa on otettava kantaa moniin eri asioihin. Keskeisemmät näistä ovat tavoitteet, oppiaines, vuorovaikutustavat, työtavat ja arviointi. (Pruuki 2008, 32-33.)

Tämän kehittämishankkeen tekeminen oli hyvin mielenkiintoista ja haastavaa. Eri ammattikurssien toteuttamissuunnitelmia on parin viime vuoden aikana muuteltu hyvin aktiivisesti ja pyritty hakemaan kullekin kurssille keskeiset asiat. Tavoitteena on ollut, että päällekkäisyydet eri kurssien toteuttamissuunnitelmista on saatu karsittua pois ja opintojaksojen sisällöt täydentävät toisiaan. Samalla huomiota on kiinnitetty siihen, että kunkin kurssin sisältö on riittävän haastava ja vastaa tämän päivän työelämän vaatimuksia.

Kehittämishankkeen tulokset suhteessa tavoitteisiin näyttäisivät toteutuvan mielestäni hyvin. Opintojakso sisältää sopivassa suhteessa erilaisia opetusmenetelmiä. Teoriatuntien osuutta olen voinut korvata muilla opetusmenetelmillä ja nämä vaihtoehtoiset menetelmät täydentävät hyvin teoriatuntien osuutta. Yksi merkittävä asia oli myös arvioida oikea tuntimäärä kuhunkin aihealueeseen. Verkko-opetuksen osuus on hyvin merkittävä kokonaisuus opintojakson toteuttamisessa. Sen osion suunnittelu ja kehittäminen tehokkaaksi ja joustavaksi opetusmenetelmäksi oli yksi merkittävä tavoite tässä hankkeessa. Tämän päivän opiskelussa etäopiskelu verkossa on paljon käytetty

opiskelumuoto, joten siksi sen lisääminen on varmasti tervetullutta myös meidän oppilaitoksemme opetukseen.

Pelastuslaitoksessa alipäällystätehtävissä työskentelevän toimenkuva on muuttunut viime aikoina monimuotoisemmaksi ja muuttuu jatkuvasti. Maassamme on 22 pelastuslaitosta, ja niiden maantieteellinen sijainti vaikuttaa hyvin paljon alipäällystössä työskentelevän henkilöstön toimenkuvaan. Tämä on muistettava ottaa huomioon opetusta suunniteltaessa. Suuressa kaupungissa työskentelevän alipäällystön tehtäväkenttä on aivan erilainen kuin pienen kunnan alipäällystön. Tämä on osin vaikuttanut myös oppilaiden opiskelumotivaatioon varautumista kohtaan, koska toiset ovat kokeneet joitakin aihealueita tarpeettomiksi. Tässä hankkeessa olen pyrkinyt opetussisällön suunnittelussa poistamaan tämän epäkohdan, joka oli hankkeen eräänä keskeisenä piirteenä. Tarpeen oli kehittää myös sisältöä niin, että alipäällystökurssin opintojakso on jatkoa miehistötason pelastajakurssilla käydyille varautumisen opinnoille sekä antaa hyvän pohjan päällystökurssin varautumisen opintoihin. Opetuksen laadun parantaminen oli hankkeen eräänä tavoitteena, ja tämä tavoite tukee Pelastusopiston opetuksen suunnitteluryhmän hanketta parantaa alipäällystökurssin opetuksen tasoa, jotta alipäällystökurssien antama palaute saataisiin tulevaisuudessa paremmaksi. Opetuksen laadun parantamiseksi hankkeessa suunnittelin mahdollisimman tarkasti, mitkä aihealueet täyttävät asetetut tavoitteet ja mitkä ovat ne tehokkaimmat ja tarkoituksenmukaiset opetusmenetelmät parhaimman mahdollisen oppimisen saavuttamiseksi.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli saada suunniteltua opintojakson sisältö mahdollisimman monipuoliseksi tarkoituksenmukaisia opetusmenetelmiä käyttäen. Keskeisillä aihevalinnoilla päästään opetuksessa asetettuihin tavoitteisiin sekä jaksosta saadaan alipäällystökurssille riittävän haastava varautumisen opintojakso, joka vastaa alipäällystössä työskentelevien esimiesten toimenkuvaa ja työelämän tuomia haasteita.

Oppiaineiksella tarkoitetaan opiskeltavaa ja opittavaa opetussisältöä. Valintakriteereitä ovat aineksen sopiva määrä ja vaikeustaso. Opettajan on päätettävä, mitkä ovat jakson keskeisiä opetettavia asioita. Oppiaineksen pitäisi olla mahdollisimman merkityksellistä opittavan asian sekä opiskelijan tilanteen kannalta. Opettajan ennakolta suorittama oppiaineksen valinta ei yksistään riitä, koska täytyy olla avoin ottamaan vastaan oppilailta aihepiiriin liittyviä kysymyksiä ja ajatuksia, joita on tärkeä pohtia. (Pruuki 2008, 41-42.)

Painopisteenä oli saada verkko-opetus kytkettyä joustavasti ja tarkoituksen mukaisesti opetukseen sekä kehittää sitä mahdollisimman laaja-alaisesti. Tämä mielestäni onnistui hyvin, koska verkko-opetukseen suunniteltu opetuspaketin sisältö on alipääallystölle yksi keskeisimmistä aiheista, jota he työssään tarvitsevat. Verkko-opetuksessa saadaan toteutettua etäopiskelua, joka on yksi merkittävä opiskelumuoto tänä päivänä, sekä teorialuntiosuutta saadaan tasapainotettua. Ryhmätyöllä ja kahdella harjoittavalla opetuksella saadaan toteutettua opetuksen monipuolisuus, joka parantaa kiinnostusta vaurautumisen opetusta kohtaan.

Kehittämishankkeessa tehtyä alipääallystökurssin opintojaksoa pääsen testaamaan ensimmäisen kerran syksyllä 2009. Opintojaksosta on tavoitteena kerätä mahdollisimman hyvät ja tarkat palautteet opiskelijoilta. Verkossa olevan keskustelupalstan avulla on mahdollista saada jo opintojakson aikana palautetta oppilailta. Lisäksi on tarkoitus pitää lopussa lyhyt palautekeskustelu sekä suorittaa arviointia sähköisellä webropol-palautejärjestelmällä. Palautteen perusteella tehdään opintojakson toteuttamissuunnitelmaan tarpeelliset muutokset ja korjaukset.

LÄHTEET

A 658/2006 Valtioneuvoston asetus Pelastusopistosta 27.7.2006. Viitattu 14.3.2009. Ajantasainen lainsäädäntö Finlex. <http://www.finlex.fi>

Kokkinen, A., Rantanen-Väntsi, L., Tuomola, A., Breitenstein, J. 2008 Aikuisen oppijan kirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Koppinen, M-L., Pollari, J. 1995. Yhteistoiminnallinen oppiminen, tie tuloksiin. Juva: WSOY

Koppinen, M-L., Korpinen E., Pollari J. 1999. Arviointi oppimisen tukena. Juva: WSOY

L 21.7.2006/607. Laki Pelastusopistosta 21.7.2006/607. Viitattu 14.3.2009. Ajantasainen lainsäädäntö Finlex. <http://www.finlex.fi>

L 13.6.2003/468. Pelastuslaki 13.6.2003/468. Viitattu 5.4.2009. Ajantasainen lainsäädäntö Finlex. <http://www.finlex.fi>

Montonen, T. 2008. Verkko-opiskelijan opas: kokemuksia kirjoittajakoulutuksesta. Helsinki: Yliopistopaino

Opetushallitus 2004. Helsinki: Verkko-opetuksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen. Viitattu 25.4.2009. Työryhmän raportti 21.4.2005. <http://www.edu.fi/julkaisut/verkkooetus.pdf>

Oulun seudun ammattikorkeakoulu 2009. Luento. Viitattu 18.4.2009. <http://www.oamk.fi/amok/oppimat/LO/Opetusmenetelmat/html/luento.html>

Pelastusopisto 2009a. Pelastusopiston yleisesittely. Viitattu 14.3.2009. <http://www.pelastusopisto.fi>

Pelastusopisto 2009b. Tutkintoon johtava koulutus. Viitattu 14.3.2009. <http://www.pelastusopisto.fi>

Pelastusopisto 2009c. Tutkintoon johtava koulutus. Ammattikuvaukset. Viitattu 14.3.2009. <http://www.pelastusopisto.fi>

Pelastusopisto 2008. Kuopio: Alipäällystön koulutusohjelma, opetussuunnitelma.

Pruuki, L. 2008. Ilo opettaa. Helsinki: Edita Prima Oy

Ström M. 2007. Varautuminen kunnassa. Pelastusopiston julkaisu. A-sarja: Oppimateriaalit

Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia. Valtioneuvoston periaatepäätös 23.11.2006

